

**MINISTERUL
EDUCAȚIEI ȘI CERCETĂRII**

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ЩОДО ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ
В 2021-2022 НАВЧАЛЬНОМУ РОЦІ**

Chișinău, 2021

Методичні рекомендації
Щодовивчення української мови і літератури
в 2021-2022 навчальному році.

Особливості викладання дисципліни згідно курикулуму 2019 року видання

Одна з найважливіших тенденцій освіти в Республіці Молдова сьогодні – перегляд курикулумів та підходів до надання освіти на засадах компетентнісного підходу.

Усі дисципліни курикулумної галузі знань *Мова і спілкування* містять:

- інтеграцію змісту – *Мова і література*
- єдині специфічні компетенції
- єдині теми для мовленнєвої діяльності для 5-9 класів

Мета навчання ***інтегрованого курсу*** української мови і літератури полягає у забезпеченні формування системи компетенцій для виховання творчої, національно свідомої особистості, громадянина Республіки Молдова.

Специфікою інтеграції цього періоду є те, що відбувається *предметна*, (а не тематична) інтеграція, яка має на меті об'єднання змісту складових частин – мовної і літературної.

Інтеграція курсу відбувається на ґрунті двох фундаментальних гуманітарних наук – лінгвістики та літературознавства, що виявляється у співвіднесенні основних змістових ліній курикулуму: мовленнєвої, комунікативної, літературної (читацької), мовної, соціокультурної.

Охарактеризовані змістові лінії відповідають ключовим компетенціям: ***мовленнєвій, комунікативній, літературній, мовній, соціокультурній***. Кожна з перелічених видів компетенцій реалізується змістом дисципліни в нерозривній єдності.

Текстоцентричний підхід, орієнтований на вивчення всіх мовних явищ на основі тексту стає основним.

Предметні цілі сучасного курсу «Українська мова і література» максимально наближені до життєвих потреб учнів, відображають їхні життєві орієнтири, спрямовують курс на інтенсивний мовленнєво-розумовий, інтелектуальний і духовний розвиток учнів, підвищення рівня загальної освіти, зокрема, – через низку конкретних завдань навчальної дисципліни, які ґрунтуються на аксіологічній, літературознавчій та культурологічній змістових лініях. При цьому розвиток мовленнєвої діяльності учня розглядається як інтегрований показник його особистісного зростання. Оволодіння учнями комплексом знань про художню літературу, її теорію та історію, а також літературно-творчими вміннями, досвідом і способами діяльності передбачає *формування загальної читацької компетентності*.

Реалізація компетентнісного підходу на уроках української мови і літератури забезпечує підвищення рівня успішності читацької діяльності учня, а відтак – повноцінне сприймання літературних творів у контексті духовних цінностей національної і світової художньої культури.

Навчальний план

Навчальний план для початкової, гімназичної та ліцейської освіти на 2021-2022 навчальний рік (наказ міністра освіти, культури та досліджень № 200 от 26.02.2021 року) на викладання *української мови і літератури* передбачає:

<i>Кількість навчальних годин на тиждень</i>							
<i>V кл.</i>	<i>VI кл.</i>	<i>VII кл.</i>	<i>VIII кл.</i>	<i>IX кл.</i>	<i>X кл.</i>	<i>XI кл.</i>	<i>XII кл.</i>
3 год.	3 год.	3 год.	3 год.	3 год.	3 год. – реальний профіль 4 год. – гуманітарний профіль		

Звертаємо увагу на те, що при запропонованій формі інтеграції на одному з уроків більше уваги слід приділити мовній темі, а на наступному літературній. При цьому вчитель має право самостійно регулювати кількість та співвідношення мовного (лінгвістичного) і літературного (літературознавчого) навчального матеріалу на кожному із запланованих уроків.

У класних журналах 5-12 класів записується одна сторінка «Українська мова і література». Підсумкова оцінка виставляється як загальна із суми всіх оцінок.

Навчально-методичне забезпечення

Навчально-дидактичні матеріали з дисципліни:

- Стандарти
- Курикулум
- Методичний гід
- Підручник

Основним нормативним документом викладання української мови та літератури є Шкільні курикулуми з української мови і літератури, які належать до четвертого покоління цього типу документів і другого покоління курикулумів, заснованих на компетенції і вводяться поступово.

В 2018 році вийшов новий вдосконалений курикулум для початкової школи. В 2021-2022 навчальному році за новим курикулумом будуть працювати всі учні 1-4 класів.

У 2019 році вийшли нові перероблені Курикулуми для гімназичної (5-9 кл.) та ліцейської (10-12 кл.) ланки. Вони забезпечують наступність від одного ступеня навчання (початкової освіти) до іншого (гімназичної та ліцейської освіти) і базуються на сучасних підходах освіти: особистісно-зорієнтованому, компетентнісному, діяльнісному, ціннісному. *Пропоновані курикулуми належать до четвертого покоління цього типу документів і другого покоління курикулумів, заснованих на компетенції і вводяться поступово.*

В 2021-2022 навчальному році організація навчання в 5 – 7 класах здійснюється на основі Курикулуму – 2019 з української мови та літератури згідно з наказом Міністерства освіти, культури та досліджень № 591 від 26.06.2020 р. «Про впровадження шкільного Курикулуму в 2020 – 2021 навчальному році»; в **8 – 9 класах** – на основі Курикулуму з предмету 2010 рік видання.

Організація навчання в **10 – 12 класах** також проводиться на основі Курикулуму – 2019 з української мови та літератури.

У Курикулумах з української мови та літератури відображено інтегрований курс мови і літератури, модифікований відповідно до сучасної освітньої національної політики Республіки Молдова. У ньому визначено цілі, завдання, одиниці компетенцій, одиниці змісту, технології навчання та оцінювання з української мови і літератури на основі сучасних наукових підходів, з урахуванням специфіки вивчення предмета в умовах діаспори. Він виконує дві основні функції: регульовальну і стратегічну, які реалізуються у розділах цього документу. Здійснення **предметної інтеграції в V-VII-х класах** забезпечується об'єднанням змісту – «Української мови» та «Літератури».

Необхідність виникнення сучасного курикулуму визначено такими реаліями: закінчення терміну функціонування попереднього курикулуму для гімназичної та ліцейської ланки освіти; урахування результатів моніторингу попередніх курикулумів, здійсненого в 2017 році; виникнення нових освітніх та курикулумних політик в галузі розвитку системи освіти; національні і міжнародні тенденції курикулумного розвитку: глобалізація, інтернаціоналізація, технологізація тощо.

Викладання української мови і літератури в 1-9 класах буде здійснюватися за підручниками, які видані в Республіці Молдова:

I клас – Кожухар К.С., Суфтіна Т.Г., Черевченко О.М. *Веселка*. – Chişinău, “Ştiinţa”, 2020.

I-II клас – Кожухар К., Нікітченко А., Кожухар В., Рокіцька Л. *Родемій красний*. Історія, культура і традиції українського народу. – Кишинів, UniversPedagogic, 2007.

II клас – Кожухар К.С., Суфтіна Т.Г. *Калинка*. – Chişinău, “Ştiinţa”, 2015.

III клас – Кожухар К.С., Нікітченко А.І., Люшнівська А.О. *Українська мова та літературне читання*. – Chişinău, “Ştiinţa”, 2016.

IV клас – Кожухар К.С., Нікітченко А.І., Люшнівська А.О. *Українська мова та літературне читання*. – Chişinău, “Ştiinţa”, 2017.

V клас – Туницька М.В., Чорновалова А.І., Нікітченко А.І. *Українська мова і література*. – Chişinău, “Ştiinţa”, 2015.

VI клас – Кожухар К.С., Туницька М.В., Нікітченко А.І., Рокіцька Л.В. *Українська мова і література*. – Chişinău, “Ştiinţa”, 2017.

VII клас – Кожухар К.С., Туницька М.В., Нікітченко А.І., Чорновалова А.І. *Українська мова і література*. – Chişinău, “Ştiinţa”, 2018.

VIII клас – Туницька М.В., Кожухар К.С., Нікітченко А.І., Чорновалова А.І. *Українська мова і література*. – Chişinău, “Ştiinţa”, 2019.

IX клас – Паламар Л.М., Нікітченко А.І., Чорновалова А.І., Рокіцька Л.В. *Українська мова і література*. – Chişinău, “Ştiinţa”, 2016.

Підручники з української мови і літератури розроблені під стандарт «мови навчання», тобто містять матеріалу більше, ніж розраховано на 3 навчальні години. Тому вчитель при розробці поурочного планування самостійно визначає обсяг матеріалу для обов'язкового опрацювання з учнями (не менше 75% від загального обсягу). Звертаємо увагу на те, що кількість годин для вивчення кожного розділу, теми є орієнтовною, учитель може її змінювати. Резервний час може використовуватися для уроків розвитку мовлення, контрольного оцінювання, різних видів творчих та інших робіт (екскурсій, диспутів, семінарів).

Довгострокове навчальне планування (календарне планування) на 2021-2022 навчальний рік складається вчителем на семестри. У календарне планування потрібно обов'язково включити **План відновлення / повторення матеріалу**, розроблений вчителем після проведення першого оцінювання і визначення рівня знань кожного учня певного класу.

Примітка: За наявності у класі дітей із **особливими потребами** вчитель повинен забезпечити інклюзивне навчання, зокрема:

- адаптує курикулуми та плани, навколишнє середовище, методи та форми навчання для дітей з особливими освітніми потребами;
- співпрацює з фахівцями для надання спеціальних послуг відповідно до різних освітніх потреб дітей;
- створює позитивний клімат у навчальному середовищі.

**Специфічні аспекти організації навчального процесу
з дисципліни «Українська мова та література» в 2021-2022 навчальному році**

По-перше – запровадження нового етапу Курикулуму -2019.

По-друге – продовження пандемії Ковід -2019.

В умовах пандемії, ускладнення епідеміологічної ситуації та пов'язаними з цим карантинними заходами, варто звернути увагу на особливості такого виду навчання як дистанційне.

Дистанційне навчання – нова, особлива організація освітнього процесу, що базується на принципі самостійної діяльності учня, керованої учителем. У зв'язку з цим, під час дистанційного навчання учнів особливу увагу слід приділяти розвитку такої ключової компетенції, як уміння вчитися, самостійно здобувати знання, формувати вміння і навички. Разом з цим необхідно приділяти велику увагу формуванню таких міжпредметних компетенцій, як уміння здобувати інформацію з прочитаного тексту, аналізувати прочитане, формулювати висновки. Дистанційне навчання передбачає самостійну пізнавальну діяльність учнів з різними джерелами інформації, навчальними матеріалами, спеціально розробленими учителем з навчальної дисципліни.

Виділяють різні форми дистанційного спілкування:

- **синхронне** – здійснюється через віртуальний простір навчання, за одночасної участі учнів, учителів, можливо і батьків / законних представників дитини;
- **асинхронне** – здійснюється через віртуальний простір навчання, в якому учні і вчителі не контактують одночасно;
- **змішане** – здійснюється як синхронно, так і асинхронно.

Організація та планування дистанційного навчання

Важливо дотримуватись вимог і рекомендацій, викладених у чинних нормативних документах під час проведення **очного і дистанційного навчального процесу, оцінювання результатів навчання, менеджменту домашнього завдання тощо.**

Планування дистанційного навчання проводити відповідно до розробленої МОКД РМ Методології та урахуванням алгоритму:

- а) визначення цілі і задач зміненого навчального процесу;
- б) перегляд довгострокового проектування;
- в) перегляд режиму учбового дня, розкладу уроків;
- г) вибір ефективних дистанційних інструментів;
- д) продумування порядку контролю й оцінювання учнів;
- е) дотримання санітарних норм і забезпечення онлайн безпеки учнів

Для успішного засвоєння учнями матеріалу з української мови та літератури у **дистанційному форматі** важливо дотримуватись таких **рекомендацій**:

- спростити подачу нового матеріалу: перенести акцент з традиційного викладання на самостійне засвоєння учнями не знайомої раніше інформації;
- запропонувати учням алгоритм дій, методи і прийоми для засвоєння нового матеріалу, враховуючи логіку предмету;
- вибрати 1-2 дистанційні інструменти (наприклад, web сервіси, платформи Zoom, Meet, GoogleSites, GoogleClassroom, Viber, Skype тощо), які дозволять охопити максимальну кількість учнів та сприятимуть успішному засвоєнню навчального матеріалу;

- для ефективної додаткової методичної допомоги використовувати новий електронний освітній ресурс – цифрову бібліотеку **Educatieonline.md** (<http://www.educatieonline.md/>), створену в РМ і спрямовану на розширення можливостей учителів у рамках дистанційного навчання. Мета проекту – реалізація освітньої онлайн-платформи, яка забезпечує вільний і необмежений доступ до уроків учителів Молдови. Уроки розроблюються відповідно до вимог курикулуму. На платформі завантажуються відкриті навчальні матеріали (цифрові посібники, презентації, вправи);
- активно застосовувати методи і техніки інтерактивного навчання з метою урізноманітнення навчального процесу, мотивації учнів і досягнення успіху: *дослідницькі проекти, спільні презентації, заочні екскурсії, хроніки, електронні колажі, часописи, концептуальні карти* тощо;
- використовувати електронні підручники з метою закріплення учнями матеріалу, вивченого у попередньому класі (посилання: ctice.gov.md/manuale-scolare);
- дозувати домашнє завдання згідно з Інструкцією менеджменту домашнього завдання);
- організовувати перевірку домашнього завдання учнів у електронному варіанті через e-mail або спеціальні сервіси та у паперовому варіанті у разі відсутності електронних ресурсів.

Специфічні аспекти організації. Викладачі самостійно встановлюють шляхи дистанційного спілкування з учнями в освітньому процесі, використовуючи різні програми (цифрові інструменти, додатки, соціальні мережі) і платформи: Viber, Messenger, E-mail, GoogleClassroom, Educatieonline, групи Facebook, додаток ZOOM, Discord, GoogleMeet тощо.

Під час організації дистанційного навчання, незалежно від форми спілкування, необхідно враховувати такі принципи:

- *комунікативний принцип*, який здійснюється під час виконання проблемних завдань, розробки проектів, при роботі з інформацією, одержуваної учнями від учителя, з підручників, з різних баз даних;
- *принцип свідомості*, який передбачає опору на певну систему правил, що випереджають формування навичок і в сукупності своїй дають учням уявлення про систему мови, що вивчається;
- *принцип наочності*, який передбачає різні види і форми наочності: мовну, зорову, слухову;
- *принцип доступності*, що забезпечується в дистанційному навчанні за допомогою відповідної розробки навчального матеріалу різних рівнів складності, а також завдяки інтерактивному режиму роботи;
- *принцип позитивного емоціонального фону*, який формує стійку мотивацію навчання. Якщо заочної системі навчання створення атмосфери доброзичливості, взаєморозуміння і довіри має величезне значення для успіху навчання, то за дистанційної формі навчання це одна з вирішальних умов успіху.

Важливим і відповідальним аспектом для успішної результативності дистанційного навчання є вибір викладачем методів і технологій для реалізації навчальної діяльності. Головну роль тут відіграють методи активного і розвивального навчання.

Використання технологій дистанційного навчання дає широкі можливості для керування навчальною діяльністю учнів, формує новий характер взаємодії вчителя і учня (партнерство, спільне рішення навчальних завдань), нові форми оперативного контролю

навчальної діяльності (онлайн-консультування, рецензування всіх робіт учнів, створення електронного портфоліо).

Дистанційний урок

Дистанційний урок – це форма організації дистанційного заняття, що проводиться в певних тимчасових рамках, за якій педагог керує індивідуальною і груповою діяльністю учнів з метою засвоєння учнями основ досліджуваного матеріалу, виховання і розвитку творчих здібностей.

Необхідно ретельно продумати *методи здійснення дистанційного навчання та підібрати інструменти для його забезпечення*, спираючись на «Методологію організації дистанційного навчального процесу в умовах карантину», розроблену МОКДРМ(https://mecc.gov.md/sites/default/files/26.03.2020_metodologiya-provedeniya-distancionnogo-obrazovat.-processa.pdf);

По-перше, необхідно скласти календарно-тематичне планування, адаптоване до періоду карантину, врахувавши, які теми можуть бути винесені на самостійне вивчення учнями, а які потребують обов'язкового роз'яснення викладачем. Складні теми не варто пропонувати для самостійного опрацювання.

По-друге, необхідно запланувати завдання, що передбачають роботу з підручником. Їх список має містити чітко зазначені параграфи, сторінки та перелік вправ чи інших видів роботи. При цьому викладачі повинні не забувати про дозування змісту та обсягу завдань для самостійної роботи аби уникнути перенавантаження учнів.

Тривалість дистанційного уроку варіюється залежно від типу уроку і вікових особливостей учнів. Детально про це написано в Методології організації навчального процесу в період карантину (*Metodologia privind continuarea la distanță a procesului educațional în condiții de carantină în învățământul primar, gimnazial și liceal* https://mecc.gov.md/sites/default/files/26.03.2020_metodologiya-provedeniya-distancionnogo-obrazovat.-processa.pdf);

Під час планування як дистанційних, так і традиційних уроків, необхідно спиратися на календарно-тематичне планування, яке складається на базі Куррикулуму і підручників.

У ході планування навантаження кожного уроку слід мати на увазі, що самостійне опрацювання матеріалу учнями триває довше, ніж виклад цього матеріалу вчителем. Варто скоротити, наскільки це можливо, обсяг матеріалу. Це означає оптимізувати тематичне планування, вилучити несуттєві фрагменти, комбінувати матеріал кількох тем в одну. Також доцільно переглянути очікувані результати навчання і встановити дещо нижчий їх рівень або цілком їх скоригувати, якщо в умовах дистанційного навчання їх досягнення є надто складним.

Якщо необхідно подати теорію, вчитель може зробити це в кілька кроків.

- Тему подаємо через готовий відеурок, який за конкретним пошуком легко знайти на Youtube чи через цифрову бібліотеку [Educatieonline.md](http://www.educatieonline.md) (<http://www.educatieonline.md/>), створену в Республіці Молдова і спрямовану на розширення можливостей вчителів у рамках дистанційного навчання.
- Формуємо учням конкретні завдання: з якої та по яку хвилину їм потрібно переглянути відеурок.
- Після відео даємо практичний блок.
- Після перегляду теоретичного матеріалу та онлайн-перевірки знань — контрольна вправа для того, щоб вчитель перевірів і зрозумів, наскільки дитина добре опанувала цю тему.

Використовуйте різні канали подання інформації

При дистанційному навчанні урок має певну специфіку. Модель структури дистанційного уроку може включати такі елементи:

1. *Мотиваційний блок*. Мотивація – необхідна складова дистанційного уроку, яка повинна підтримуватися протягом всього процесу навчання. Велике значення має чітко визначена мета, яка ставиться перед учнем. Мотивація швидко знижується, якщо рівень поставлених завдань не відповідає рівню підготовки учня.

2. *Командний блок* (інструкції і рекомендації щодо виконання завдання, уроку).

3. *Інформаційний блок* (система інформаційного змісту).

4. *Контрольний блок* (система тестування і контролю).

5. *Комунікативний і консультативний блок* (система інтерактивної взаємодії учасників дистанційного уроку з учителем і між собою).

В Методології організації дистанційного навчання в період карантину можна знайти і інші моделі уроків.

При розробці алгоритму дистанційного уроку слід звернути увагу на такі *етапи*:

1. Визначення теми дистанційного уроку.

2. Визначення типу дистанційного уроку (вивчення нової теми, повторення, поглиблення, контроль, ліквідація прогалин в знаннях і вміннях, самоперевірка і т.д.).

3. Цілі заняття (щодо учня, вчителя, їх спільної діяльності).

4. Вибір найбільш оптимальної моделі і форми дистанційного уроку з погляду технічних і технологічних особливостей.

5. Вибір способів і засобів передачі інформаційних та навчальних матеріалів.

6. Структуризація навчальних елементів, вибір форми їх пред'явлення учню (текстові, графічні, медіа, малюнки, таблиці, слайди тощо). Короткий план заняття із визначенням часу на кожному етапі уроку.

7. Підготовка переліку матеріалів або самих матеріалів, необхідних для заняття: посилання на web-сайти з відповідної тематики, сайти електронних бібліотек, власні web-квести, тексти «паперових» посібників і ін.

8. Розробка контрольних завдань для кожного навчального елемента уроку. Вибір системи оцінювання і формування шкали і критеріїв оцінювання відповідей учнів.

9. Визначення часу і тривалості дистанційного уроку, виходячи з вікової категорії учнів.

10. Розробка інструкції / алгоритмів для успішного навчання, індивідуальної роботи учнів, засвоєння теми / змісту навчального матеріалу.

Орієнтовна схема уроку

Елементи структури уроку	Часхв.	Формат взаємодії	Діяльність учителя	Діяльність учнів
Організаційний момент	2	Груповий чат	Привітання, перевірка готовності учнів до уроку	Відповіді на запитання учителя
Подача нового матеріалу	10	Онлайн лекція, відеоурок	Пояснення матеріалу	Ознайомлення з матеріалом
Закріплення отриманих знань	10	Завдання на самостійну роботу (у разі використання	Відповіді на питання учнів	Самостійна робота

		інтерактивної платформи - посилання на завдання)		
Підведення підсумків уроку	7	Груповий чат	Узагальнення знань, фронтальне опитування, питання на рефлексію	Відповіді на запитання вчителя
Домашнє завдання	1	Груповий чат	Домашнє завдання з терміном виконання, перевіркою й зворотнім зв'язком (рефлексія, творче завдання тощо.)	Фіксує Домашнє завдання, час його виконання, уточнює незрозуміле.

Зразок розподілу часу уроку (для онлайн режиму):

- 1) Ознайомлення з інструкцією – до 5 хвилин;
- 2) Робота в відповідності зі сценарієм – 20 хвилин;
- 3) За необхідності виконання індивідуальних завдань – до 10 хвилин;
- 4) Обговорення результатів уроку – до 10 хвилин.

Хід відео-уроку

- 1.** Переконатись, що учні бачать обличчя вчителя: створити «ефект присутності».
- 2.** Змінювати зображення під час трансляції. Використовувати функцію демонстрації екрану (вона є у більшості сервісів відео-зв'язку), передбачити зміну слайдів, або інтерактивний розбір завдань.
- 3.** Робити більший акцент на привітанні на початку уроку, ніж звичайно. Стандартного «Добрий день. Починаємо працювати» може бути недостатньо. Рекомендується: перевірити склад учнів і відмітити присутніх; привітатися з кожним, хто підключився до трансляції.
- 4.** Проговорити правила роботи на відео-уроці. Наприклад: учням краще вимикнути мікрофони, спілкування краще проводити у чаті; обговорити, коли учні можуть ставити запитання – у ході уроку або тільки у кінці.
- 5.** Коментувати свої дії, наприклад, якщо потрібно переувімкнути слайд, щоб показати його на моніторі, або увімкнути комусь з учасників мікрофон. Якщо це робити мовчки, може виникнути незручність і непотрібний ефект дистанції.
- 6.** Ключові моменти пояснень, запитання до учнів можна повторювати два-три рази, щоб додатково сфокусувати увагу учнів.
- 7.** Кожних три-чотири хвилини звертатись до учнів, щоб утримувати їхню увагу. Є кілька варіантів спілкування з учнями у форматі відео-уроку: поставити запитання конкретному учневі, поставити всім відкрите або закрите запитання
- 8.** Не гальмувати час проведення уроку – у додатковий час увага учнів буде мінімальною.
- 9.** За можливості записувати відео-урок і викладати для скачування на зручному учням ресурсі. Тим, хто не встигав за темпом учителя або з'являлися проблеми зі зв'язком, це дозволить додатково ознайомитись з матеріалом.

Яких помилок слід запобігати під час проведення онлайн-уроку

- Вести монолог довше, ніж 7 хвилин.

- Не вести інтерактив з аудиторією.
- Давати багато завдань учням.
- Постійно контролювати учнів.
- Оцінювати не підсумок, а процес навчання.
- Просити всіх учнів надсилати домашнє завдання на e-mail.

Під час розробки онлайн-уроків у ліцейських класах слід звернути увагу на те, що учні цієї вікової групи здатні самостійно працювати з інформацією, тому під час підготовки до уроку слід продумувати завдання, які передбачають переробку цієї інформації: складання планів, тезисів, опорних конспектів. Подібні види роботи передбачено у Курикулумі-2019, а їх приклади представлено у Гіді. На таких уроках необхідно чітко ставити перед учнями цілі і кожне завдання супроводжувати чіткими інструкціями, обговорюючи з учнями час їх виконання.

Під час підготовки до уроку особливу увагу слід приділити завданням, які передбачають пошук інформації з інтернету. Необхідно пам'ятати про безпеку підлітка і раціональне використання ним часу у мережі. Саме тому під час планування самостійної роботи учитель повинен указати конкретні сайти, на яких знаходиться необхідний для уроку матеріал.

Оскільки у ліцеї лінгвістична частина програми не містить абсолютно нових для учнів повідомлень, під час підготовки до онлайн-уроку необхідно не тільки продумати часту зміну видів роботи, а й намагатись включати у такий урок якомога більше практичних завдань. Наявність вибору під час виконання завдання – необхідна умова онлайн-навчання, також необхідною є диференціація завдань за рівнем складності.

Під час планування онлайн-уроків слід мати на увазі, що у ліцейських класах часто виникає перевантаженість учнів самостійною роботою, тому вона, як і домашня робота, має бути строго дозована згідно з Інструкцією менеджменту домашнього завдання у початковому, гімназичному та ліцейському циклах, затвердженою наказом МОКД РМ №1249 від 22.08.2018.

В аспекті онлайн-навчання важлива роль належить проектній діяльності, особливо для ліцеїстів. Деякі теми, передбачені програмою, достатньо успішно вивчаються проектним методом.

У ліцейських класах доцільно ширше використовувати кейс-методи, виконання яких вимагає взаємодії у групах, при цьому рекомендований склад учасників становить від 3 до 5 учнів. При такому виді роботи перед учнем стоїть комплексна задача розподілу ролей. Подібні завдання стають навчальними.

Для активізації діалогу учитель – учень є доцільним обговорення кожного нового модуля з учнями, що є особливо важливим для ліцеїстів. Познайомити учнів не тільки з назвою модуля, але й з його темами, пояснити і обговорити план роботи, акцентувати, що і як часто буде оцінюватись, у якому вигляді буде проходити СО, поцікавитись, які виникають питання під час вивчення модуля. Таким чином, учні залучаються до процесу навчання, їхні дії мотивуються.

В умовах онлайн-навчання і спілкування доцільно збільшити учбові блоки, об'єднати теми. У такому випадку вчитель має можливість зберегти час і перепланувати його на вивчення складних тем, насамперед пов'язаних з текстом, практикою його аналізу, практикою мовної поведінки, де учню буде нелегко розібратися самостійно. Обсяг теорії доцільно скоротити і спростити.

***Нові підходи до оцінювання результатів навчальної діяльності учнів
з української мови і літератури.***

На уроках української мови і літератури процес оцінювання потрібно здійснювати з урахуванням **загальних принципів оцінки**: об'єктивність, систематичність, наочність, гнучкість, научність, гуманність тощо; **видів контролю**: *первинне/стартове, поточне/формативне, підсумкове/сумативне*; різноманітних **форм перевірки навчального продукта**: тестування, контрольні роботи, есе, проектування, дослідження і т.д., взаємо- та самооцінювання та інше.

Під час проведення *сумативного* оцінювання потрібно враховувати *інтегрованість та текстоцентричність* викладання дисципліни і в зв'язку з цим розробляти матеріали на основі зв'язного тексту, а також подавати завдання з мови, мовлення та літературознавства.

В першу чергу оцінюються досягнення учнем навчальних стандартів, а також навчальний продукт учня.

Протягом усього навчального процесу необхідно здійснювати зворотний зв'язок і поточне оцінювання, які необхідні для отримання інформації про позитивну (негативну) динаміку в ході формування і розвитку компетенцій учнів. Це необхідно для коригування процесу викладання / навчання.

Повідомляючи учням завдання, окрім чіткої інструкції щодо порядку його виконання, вчитель має повідомити термін, до якого потрібно здати цю роботу.

Варто пам'ятати, що в дистанційному режимі учням потрібно більше часу, ніж у класі, щоб упоратись із більшістю завдань. Доцільно диференціювати завдання, позначати деякі з них як необов'язкові або рекомендувати їх лише для окремих учнів.

Деяку частину завдань можна не оцінювати, лише фіксувати факт їх виконання.

Оціночна система передбачає використання як традиційних, так і сучасних форм і видів оцінювання. В даний час найбільш часто зустрічається такий вид оцінювання, як тестування. Однак не можна забувати, що тестування – це тільки один з видів контролю та оцінювання знань, умінь і навичок учнів, причому при його використанні перевіряється тільки писемна форма мови. Основну ж увагу при навчанні української мови як рідної приділяється усному мовленню учнів (аудіювання і говоріння). Отже, в першу чергу, необхідні оцінювання і контроль усних видів мовленнєвої діяльності. Слід звернути першочергову увагу на перевірку таких значущих компонентів компетенцій учнів, як уміння і навички, а також практичне використання знань.

На початку навчального року проводиться *первинне оцінювання* для виявлення рівня сформованості компетенцій учнів на уроках. *Первинне оцінювання* учнів є обов'язковим. В усіх класах слід його проводити через 2 – 5 уроків (на II тижні навчання у вересні). Первинне оцінювання складається із завдань на розвиток когнітивних компетенцій учнів з української мови та літератури зі змісту предмету, що викладався в період весняних канікул, продовжений на 7 днів (09.03. - 15.03.2021) , згідно з наказом МЕСС№ 218 від 02.03.2021) та зокрема період дистанційного навчання щодо кожного навчального закладу залежно від епідеміологічної ситуації. Форми первинного оцінювання визначаються вчителем. Стартовий контроль оцінюється, але оцінки в класний журнал не виставляються. Результати обговорюються з учнями, проводиться корекція. Залежно від результатів, отриманих учнями при первинному оцінюванні, вчитель разом з учнями розробляє *План відновлення/повторення тем*, в залежності від потреб для покриття деяких «прогалін», визначених у знаннях учнів. *План відновлення / повторення матеріалу з української мови та літератури* складається з одиницями компетенцій на основі одиниць змісту відповідно до курикулуму з дисципліни і визначенням кількості годин, необхідних для подальшого вивчення предмета. У класному журналі на сторінці предмета «Українська мова та

література» в розділі «Примітки» позначаємо кількість годин, зміст теми, запланованої в плані відновлення / повторення матеріалу з предмету, згідно з календарним плануванням.

Орієнтовний План відновлення / повторення матеріалу з української мови та літератури для 6 класу

Місяць і число	Тема уроку	Домашнє завдання	Примітки учителя
02.09	Батьківщина- рідний край		
06.09	В. Симоненко «Я не бував за дальніми морями». Фонетичний принцип української орфографії. Основні орфограми.	Вправа 4 с.10 - письмово	
07.09	Первинне оцінювання.		
09.09	Добро і краса. Вимова і правопис префіксів пре-, при-, при-. Написання префіксів роз-, без-, з-, с-.	Дібрати до 10 слів антоніми з вивченими префіксами	план відновлення матеріалу
13.09	Речення. Головні члени речення. Другорядні члени речення. Світ моїх захоплень	Скласти 5 простих речень з поданими словами	план відновлення матеріалу
14.09	Речення із звертанням. Взаємини людини з природним світом.(М.Вінграновський «Сіроманець», В.Близнець «Кривенька»)	дописати листа літературному герою	план відновлення матеріалу

Сумативне (підсумкове) оцінювання проводиться в кінці кожного навчального півріччя. Доцільно проводити не більше 2-х підсумкових контрольних робіт в V-IX класах. Після вивчення кожного модуля також проводиться контроль і оцінювання пройденого, визначається рівень сформованості певних одиниць компетенцій.

В ході *формативного і сумативного* оцінювання можна використовувати як традиційні види оцінювання: усне опитування, письмова робота, тест, так і додаткові: проект, портфоліо, самооцінювання т. ін. Вид і форма оцінювання за вибором вчителя.

Слід врахувати, що деякі учні не мали можливість повноцінно включитися в навчальний процес в період карантину. Якщо під час стартового контролю було виявлено прогалини, вчителю необхідно побудувати свій план роботи так, щоб приділити даним темам більше часу і дати можливість усім учням відновити знання, необхідні для формування і розвитку певних компетенцій. **Планування годин, відведених на закріплення /повторення /поглиблене вивчення матеріалу під час дистанційного навчання (березень 2021 року), в усіх класах гімназичної ланки є обов'язковим;**

- планування та вивчення нового матеріалу є можливими тільки після відпрацювання певних навичок та вмінь учнів, аналізу учнівських результатів, отриманих під час первинного оцінювання, й переглядаються / корегуються залежно від отриманого результату;

- не змішувати щоденний контроль виконання поурочних завдань учнів з оцінюванням – *формативним* (без оцінок або з виставленням тільки гарних оцінок за шкільні продукти) і *сумативним*;
- здійснювати сумативне оцінювання після вивчення навчального розділу /модуля і оцінку результатів навчання згідно з Методологією, розробленою МОКД РМ (наказ № 70 від 30.01.2020 р.; посилання: https://mecc.gov.md/sites/default/files/ordin_modificare_regulament_evaluare.pdf).

Учням п'ятих класів на початку навчального року (вересень-жовтень) не виставляються оцінки згідно з п. 45, 46 Положення про оцінку та виставлення оцінок за результатами навчання (затверджено наказом МОКД № 70 від 30.01.2020 р), що допомагає їм пройти адаптивний період від оцінювання на базі дескрипторів, яке було в початковій школі, до поступового переходу до оцінювання за допомогою оцінок.

Перші два тижні в V-х класах не задаються і домашні завдання.

Види контролю
1-4 класи

Переказ Норми слів:

Клас	Кількість слів	
	Для усного переказу	Для письмового переказу
1	30 -40	-
2	40 -50	25 - 30
3	50 – 65	I семестр –35 - 40 II семестр – 40 - 50
4	70 – 85	I семестр –50- 65 II семестр – 65- 80

Твір

Клас	Усний твір	Письмовий твір(кількість слів)
1	-	-
2	4-5 речень	4-5 речень
3	5-6 речень	5-6 речень
4	7-8 речень	7-8 речень

Диктант

Клас	Кількість слів у тексті
1	15 - 20
2	I семестр – 20-25 II семестр – 25-30
3	I семестр – 30-35 II семестр – 35-40
4	I семестр – 40-45 II семестр – 45-50

Диктант оцінюється однією оцінкою на основі таких критеріїв:

- орфографічні та пунктуаційні помилки оцінюються однаково;
- помилка в одному й тому самому слові, яке повторюється в диктанті кілька разів, вважається однією помилкою; помилки на одне правило, але в різних словах вважаються різними помилками;
- розрізняють грубі і негрубі помилки (негрубими вважаються такі помилки: повторення тієї самої літери в слові; поодинокі випадки недописування літери в кінці слова (не за

диктант**	1	-	1	-	1	-	1	-	1	-	1	-	1	-	1	-
Аудіювання*	-	1	-	1	-	1	-	1	-	1	-	1	-	1	-	1
Читання мовчки*	1	-	1	-	1	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Контрольна робота у формі тесту	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Позакласне читання	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	-	-	-	-	-	-

*Основною формою перевірки мовної теми, аудіювання і читання мовчки є тестові завдання.

** Основною формою перевірки орфографічної і пунктуаційної грамотності є контрольний текстовий диктант.

У таблиці зазначено мінімальну кількість фронтальних видів контрольних робіт, учитель на власний розсуд має право збільшувати цю кількість, залежно від рівня підготовленості класу, здібностей конкретних учнів, умов роботи тощо.

Ведення зошитів оцінюється від 1 до 10 балів щомісяцяпротягом семестру і вважається поточною оцінкою. Під час перевірки зошитів урахується наявність різних видів робіт, грамотність, охайність, уміння правильно оформити роботи.

Кількість видів контролю (5-9 класи)

Класи	5		6		7		8		9	
	I	II	I	II	I	II	I	II	I	II
Контрольні роботи у формі:	2	2	2	2	2	3	2	3	2	2
виконання інших завдань (тестів, відповідей на запитання тощо)	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Уроки розвитку мовлення* (РМ)	2 (y + п)	2 (y + п)	2 (y + п)	2 (y + п)	2 (y + п)	2 (y + п)	2 (y + п)	2 (y + п)	2 (y + п)	2 (y + п)
Уроки позакласного читання (ПЧ)	2	2	2	2	2	2	1	1	1	1
Перевірка зошитів	4	5	4	5	4	5	4	5	4	5

10 -12 класи

Класи	10				11				12			
	I		II		I		II		I		II	
	гуманітарний		реальний		гуманітарний		реальний		гуманітарний		реальний	
Контрольні роботи у формі:	2	3	2	1	3	3	2	1	3	3	2	1
контрольного класного твору;	1	1	1	-	1	1	1	-	1	1	1	-
виконання інших завдань (тестів, відповідей на запитання тощо)	1	2	1	1	2	2	1	1	2	2	1	1
Уроки розвитку мовлення* (РМ) (y-	2 (y + п)	2 (y + п)	1 (y + п)	1 (y + п)	2 (y + п)	2 (y + п)	1 (y + п)	1 (y + п)	2 (y + п)	2 (y + п)	1 (y + п)	1 (y + п)

усний, п-письмовий)												
Контрольний домашній твір	1	1	-	1	1	2	1	-	1	1	-	-
Перевірка зошитів	3	4	2	3	3	4	2	2	3	4	2	2

Дистанційне навчання слід розглядати і як фактор підвищення рівня професійної компетентності вчителя з певної дисципліни. У зв'язку з цим на локальному або муніципальному / районному / республіканському рівні рекомендується проводити семінари, конференції, майстер-класи, тренінги. Є можливість ознайомитися з матеріалами Міжнародної конференції по роботі з цифровими ресурсами, яку організували на запрошення координаторів платформи *Educațieonline*.

Незважаючи на особливості цього навчального року, учні повинні мати можливість брати участь в онлайн конкурсах, олімпіадах, конференціях з української мови та літератури.

Корисні посилання

- Відеоуроки <http://educatieonline.md/Video>
- [INSTRUMENTE WEB PENTRU A PREDĂ CU VIDEO – YouTube](#)
- Експрес-уроки О. Авраменка: <http://ippo.kubg.edu.ua/ekspres-uroky>
- Безплатні відеоуроки з української мови та літератури: <https://www.pedrada.com.ua/news/3769-qqn-16-m6-15-06-2016-bezplatnvideouroki-z-ukranksko-movi-ta-literaturi>
- Кінофільми, [щодопоможутьзасвоїтишкільнупрограмузукраїнськоїлітератури: https://pedpresa.ua/161892-kino-dopomozhut-zasvoyity-shkilnuprogramu-z-ukrayinskoji-literatury.html](https://pedpresa.ua/161892-kino-dopomozhut-zasvoyity-shkilnuprogramu-z-ukrayinskoji-literatury.html)
- Лайфхаки з української мови: <https://www.youtube.com/watch?v=QGQRjUp814k>.
- Всяка всячина з української мови! 100 завдань-карток для повторення: <https://www.youtube.com/watch?v=scxXULoy4Gk>
- Онлайнуроки: https://www.youtube.com/watch?v=Epu8MGBxdjo&list=PLo55sx3uqU0yOWWATpd_BevnS2W1
- Інтерактивні вправи з української мови: <https://learningapps.org/index.php?category=100&s=> потрібна реєстрація
- Електронна бібліотека української літератури: <https://www.ukrlib.com.ua/books/>
- Тренажер з правопису української мови: <https://www.google.com/search?ei=xLsSX7evDKXprgTRIYmIBg&q>
- Всяка всячина з української літератури: <https://www.youtube.com/watch?v=1eKEtnjDDm4>

Домашнє завдання

У 2018 році Міністерство освіти, культури і досліджень видало Інструкцію про дозування домашніх завдань, яка повинна регулювати надмірне навантаження учнів. (Наказ № 1249 від 22.08.2018)

Акцентуємо увагу на правильному дозуванні домашнього завдання.

Обсяг домашніх завдань на кожен предмет не може перебільшувати 1/3 завдань, які виконуються в класі, під час уроку.

Домашнє завдання передбачає тему, вивчену в класі і не вимагає додаткових індивідуальних досліджень. Учитель дає пояснення завдання для виконання і критерії його оцінювання.

Учителі повинні спланувати роботу такого обсягу і змісту, щоб учні не відчували перевантаження. Для цього необхідно враховувати зайнятість учнів з інших дисциплін у цей день, темп і ритм роботи учнів, стан їхнього здоров'я.

Завдання не повинні перебільшувати обсяг пропонованої домашньої роботи. Недопустимим є перевантаження учнів завданнями, які містяться у додаткових посібниках, зошитах з друкованою основою: зафарбовування малюнків, складання схем, таблиць, виконання додаткових завдань і вправ, написання домашніх творів тощо.

Перевірка домашньої роботи проводиться на кожному уроці, протягом 10 - 15 хвилин.

Не оцінюється учень, який не виконав домашнє завдання правильно або неповністю.

Класному керівникові необхідно здійснювати сумарний підрахунок усіх домашніх завдань на той чи інший день відповідно до інструкції (сума всіх усних та письмових завдань з усіх навчальних дисциплін, номери завдань, сторінки та ін.), їх обсяг і ступінь складності з урахуванням особливостей всіх учнів класу.

Завдання повинні бути посильними для самостійного виконання учнями. Не можна пропонувати завдання за невідпрацьованим матеріалом, який не пояснювався на уроці, оскільки в такому випадку вся складність засвоєння навчального матеріалу переноситься з уроку на домашню роботу.

Домашні завдання не даються учням на вихідні, святкові, канікулярні дні, після сумативного та формативного оцінювання.

Розподіл часу для виконання домашнього завдання

Учитель має розумно оцінювати час для виконання домашньої роботи.

У початкових класах час на виконання домашнього завдання не перебільшує 45-60 хвилин в день, не більше 5 годин на тиждень.

Організація методичної роботи з вчителями

Основні завдання методичної роботи:

- Ефективне впровадження в навчальний процес **інтегрованих** уроків.

Переваги інтеграції на уроці.

Інтегровані уроки розвивають потенціал самих учнів, спонукають до активного пізнання навколишньої дійсності, до осмислення і знаходження причинно-наслідкових зв'язків, до розвитку логіки, мислення, комунікативних здібностей. Більшою мірою, ніж звичайні, вони сприяють розвитку мови, формуванню вміння порівнювати, узагальнювати, формулювати висновки.

Використання різних видів роботи підтримує увагу учнів на високому рівні, що дозволяє говорити про розвивальну ефективність таких уроків. Вони знімають стомлюваність, перенапруження учнів за рахунок переходу на різноманітні види діяльності. Інтеграція є джерелом знаходження нових фактів, які підтверджують або поглиблюють певні висновки, спостереження учнів в різних дисциплінах.

Основна увага в інтегрованому уроці зосереджується на розвиткові образного мислення. Інтегровані уроки також передбачають обов'язковий розвиток творчої активності

учнів. Виходячи з цього, вчитель повинен зосередити свою професійну увагу на використанні сучасних технологій для реалізації інтеграційного підходу у викладанні української мови і літератури, засвоїти основні принципи інтеграційного підходу до навчання: пам'ятати, що основне завдання вчителя на уроках української мови і літератури – розкрити особливості мови через текст.

- Цілеспрямована робота з наскрізними **мовними темами**, як засіб вдосконалення комунікативних умінь учнів. Ці теми сприяють залученню як до української культури, так і причетності до долі своєї батьківщини – Республіки Молдова.
- Вдумливе **структурування та узгодження одиниць компетенцій і одиниць змісту** під час укладання календарно-тематичного проектування і дидактичного проектування уроків.
- Грамотне **визначення видів і форм оцінювання** сформованості компетенцій.

На серпневих міських / районних методичних об'єднаннях та подальших методичних засіданнях та семінарах рекомендується обговорити такі питання:

- сучасні технології навчання української мови і літератури;
- роль вчителя і його професійна компетентність в забезпеченні ефективності впровадження курикулуму 2019 року видання;
- адаптація навчального процесу з дисципліни в умовах дистанційного навчання у зв'язку з пандемічною ситуацією;
- узагальнення досвіду роботи двох років впровадження Курикулуму-2019;
- проектування ефективного навчального середовища на уроках української мови та літератури в умовах дистанційного навчання;
- особливості традиційних етапів уроку під час дистанційного навчання;
- організація/проведення онлайн - уроків: стратегія і тактика, методи та прийоми, які підвищують ефективність онлайн-навчання.

Алла Нікітченко, доктор педагогіки, головний консультант
Міністерства освіти і досліджень Республіки Молдова

Ігнатенко Діана, доктор філології,
Бельцький державний університет імені Алеку Руссо

Курлянцева Ольга, вища дидактична категорія,
Теоретичний Ліцей імені В. Сухомлинського м. Єдинець

Подлесная Світлана, перша дидактична категорія,
Теоретичний Ліцей імені К. Поповича
с. Ніхорень, Ришканський район